

Legendární Martin Schneider (1613 – 1673)

Príspevek k dějinám Moravských bratří - III. pokračování

V minulých příspěvcích byla představena stručná historie Jednoty bratrské staré i nové jako celku a pokračovat chceme podrobnějším rozvedením jednotlivých dějinných etap.

Všechny obsáhlejší publikace, především anglické, americké a německé o Moravanech, začínají vyprávěním o staré Jednotě a o Martinovi Schneiderovi ze Suchdolu, současníkovi J.A.Komenského, který i za doby protireformace a velkého pronásledování zbytku protestantů na Moravě, stál pevně na straně Boží pravdy. Nenechal se svést ani přebudovaným politickým zřízením po Bílé hoře a z něj vzešlým novým zákonodárstvím. Uchování bratrských tradic a tím pádem obnovení Jednoty, jak ji dnes známe, je především výsledek jeho sadařské práce, která 50 let po jeho úmrtí přinesla bohatou úrodu – Moravské bratry. Desítky emigrantů z Moravy zdůrazňovaly, že Martin Schneider byl jejich děd, praděd, nebo prapraděd. V zápase o uznání obnovené Jednoty bratrské anglickým parlamentem a představiteli ostatních evropských království, byly události kolem Martina Schneidera uváděny jako argument, že obnovená Jednota je přímým pokračovatelem kdysi slavné předbělohorské Jednoty v Evropě všeobecně známé.

Původ

Rod Schneiderů pocházel z č.p.126 na horním konci obce Suchdolu. V té době byl používán německý ekvivalent Zauchtenthal a Suchdol už patřil k panství Kunwald-Kunín. Rozlehlý statek přebudovaný nyní v činžovní dům, leží vysoko na stráni levého břehu Kletenského potoka, někteří místní obyvatelé jej proto přezdívali Helštýn. V té době to byla třetí usedlost od konce obce. Od Martinova praděda neznámého jména jej převzal r.1594 za 192 slezských tolarů Martinův děd David.

Druhorozený syn Hansel (Martinův otec) když dospěl, koupil na protějším pravém břehu usedlost, poslední v obci č.p.87. Nad ní už byly jen pozemky velkého svobodného dvora Zeisbergerů, stojícího mimo obec. Kupní smlouva je z 4. 4.1611 a vysoká cena 398 slezských tolarů svědčí o tom, že šlo o nadprůměrně velikou a bohatou usedlost. Nedožil se patrně vysokého věku, protože jeho manželka Marina se provdala ještě podruhé za Hanse Seiberta. Hansel – Hans měl dvě děti, mladší Susanu, narozenou 1637 (provádala se za Thomase Kunze) a staršího Martina.

Majetkové poměry

Martin Schneider tedy vyrůstal v prostředí horní části vesnice, datum jeho narození místní historik W. Teltschik(1829-1903) úvahou klade k r.1612, vychází z toho, že jako prvorozený se mohl narodit rok po zakoupení usedlosti č.p.87. Tu po svém otci koupil Martin Schneider 27.4.1632 za 115 slezských tolarů „...za tehdejších těžkých poměrů“, jak poznamenává písař. Nevíme přesně,co se v té době v Suchdole dělo, ale hodnota této usedlosti se ztenčila za třicetileté války téměř na čtvrtinu. Kronikářské záznamy vypovídají, že „zuřivý mor zahubil r.1624 většinu obyvatelstva Suchdolu“, krajem několikrát protáhla císařská žoldnéřská vojska, i protestantská, 1642 - 1650 si fulnecký hrad Švédové přebudovali na mohutnou vojenskou pevnost a zřídili zde kontribuční sklad, který plnili potravinami a výpalným z okolních vesnic a měst. Suchdolskému rychtáři r.1642 švédové při vymáhání výpalného vypálili rozžhavenou podkovou oči. Kraj po třicetileté válce byl vylištěný, zbídačený, mnohé usedlosti prázdné. Martin hospodařil na své usedlosti čp. 87 jako hospodář 25 let.

Přestože měl 8 dětí, dne 2.5.1657 usedlost prodal sestře Susaně (16 let před svou smrtí) za 250 tolarů. Důvody prodeje jsou nejasné, můžeme si je zatím jen domýšlet.. V tomtéž roce si postavil na své bývalé zahradě domek – výminek, který měl hodnotu 50 tolarů. V té době již byl pronásledovaným kacířem, který si nemohl být jist svým životem.

Jednota bratrská v Suchdole

Členové Jednoty v Suchdole patřili do fulneckého sboru, kde byl posledním správcem J.A.Komenský v letech 1618-21. Byl to jeden z největších a nejlépe organizovaných sborů na Moravě, ve Fulneku byli většinou církví. Suchdol byl převážně luterský, protože farnost byla obsazena luterským farářem. Jednota byla početně jen hrstkou asi 40 - 60 lidí, zato významnou, o čemž svědčí, že měli v Suchdole vlastní školu. Do kostela bratří chodili do blízkých Hladkých Životic, kde měli menší kostelík. suchdolskými členy Jednoty byly rodiny: Zeisberger (svobodný sedlák), Schneider, Tannenberger, Liebisch, Nitschmann, Unger a Kunz. Po bělohorské katastrofě se však vše rychle změnilo. V červnu 1621 Fulnecko obsadilo vojsko císařské, před kterým musel uprchnout Komenský. V červenci bylo však vypuzeno vojsko českých emigrantů vedených Jiřím Krnovským, ne však na dlouho. Vystřídali je opět císařští. R.1623 byl uzavřen kostel císařskými komisaři a vyšel dekret o zákazu všech protestantských náboženství. Obecnému lidu bylo podáváno víno při Večeři Páně ještě ze sklenice, ale po roce přišel úplný zákaz podávat podobojí. R.1626 – 27 obsadily sever Moravy evangelická vojska Dánů, vypuzení kazatelé se vraceli na své fary, ale později s poraženými Dány opět odcházeli. Ještě jednou obsadili Moravu 1642-1650 Švédové – v roli zastánců věci evangelíků. Po jejich odchodu opět a definitivně se ujal náboženské otázky tvrdé rekatolizační komise a během několika desítek příštích let bylo nekatolictví hodnoceno jako politický projev, hodný trestu smrti.

Kazatelská činnost

Martin Schneider spolu s Janem Tannenbergerem byl tehdy tak horlivým stoupencem bratrského vyznání, že luterskému a později i katolickému faráři v Suchdole ze svých plodin dávali dvojnásobný desátek, aby se směli držet bratrského vyznání, náležejícího k sousednímu fulneckému panství.

Schneiderova osobnost se vyprofilovala až v době největší nesvobody. Kazatelé Jednoty se po svém vyhnání z Moravy uchýlili do Uherské Skalice, kde vytvořili sbor asi 300 členný. Odsud přecházeli s velikým nebezpečím života lesy a skaliska Karpatských hor, aby sloužili zbytkům jednoty na Fulnecku. Tajná shromáždění pro fulnecké se konala u Lukavce v lese zvaném Naděje, ne však dlouho. Dva kláštery ve Fulneku se přičinily o rychlou rekatolizaci. Těžiště práce podzemní církve se však přeneslo na suchdolsko, kde se konala tajná shromáždění s vysluhováním Večeře Páně v lese za Suchdolem. Touto službou byl ve Skalici přímo pověřen kazatel Junius, který se měl věnovat Moravě a Slezsku. Opakovaně vycházející dekrety císaře namířené proti evangelíkům, přinutily definitivně i kunínskou evangelickou vrchnost, aby panství 1653 prodala a odešla do ciziny. Kostelík v sousedních Životicích schátral a materiál z něj převezl do Suchdolu sedlák Groser, který z něj postavil stodolu a ta ještě mnoho let poté požívala u suchdolanů veliké vážnosti. Protireformace tvrdě udeřila i proti Martinovi Schneiderovi, kterému inkvizice vyhrožovala upálením, ale nová katolická vrchnost jemu nakloněná mu vymohla život i svobodu. Dům Martina Schneidera stál na velice příhodném místě, na konci obce nedaleko lesů. Opětovné návštěvy bratří ze Skalice, konané v noci, byly oznamovány smluvenými znameními, umožňovaly další shromažďování bratří a učinily jej velice váženým, přestože několikrát byl vězněn. Nikde se nedozvídáme jak často přicházeli skaličtí kněží do Suchdolu ze 170 km vzdálenosti, ale patrně častěji to nemohlo být, než jednou za půl roku. Domácí bohoslužby v neděli odpoledne vedl Martin Schneider. V matrice narozených, je nápadné, že schází mnoho zápisů o pokřtěných dětech. Křty pravděpodobně prováděli tajně bratřtí kněží, nebo dokonce sám Martin Schneider, protože v této době s vysokou dětskou úmrtností se raději nikdy dlouho se křtem dítěte nečekalo. Pro tuto dobu bylo běžné i tzv.překřtívání, kdy rodiče nechali pokřtít dítě dvakrát. Jednou pro svou bezpečnost veřejně, aby se vyhnuli nepříjemnostem a podruhé tajně

tak, jak si to přáli, tj. svým kazatelem. Je pravděpodobné, že obdobně tomu bylo v menší míře i u sňatků a pohřbů.

Komenského Katechismus

V roce 1650 Komenský už jako biskup Jednoty, cestoval do Skalice, kde vysvětil kostel a ordinoval seniorem fulnečana Jana Chodníčka. Poté podniknul cestu do sboru v Púchově. Někteří historikové připouští, že Komenský možná tajně navštívil i Fulnecko. Pro něj zdatného chodce to byly jen dva dny cesty. Možné to je, protože v našem kraji existuje několik míst v lesích, o kterých se traduje, že tam Komenský kázal. Solidní důkazy schází, jedno je však logické, že při této návštěvě dostal čerstvé informace o situaci v jeho bývalém sboru fulneckém a o obětavé práci Martina Schneidera v Suchdole. Proto o několik let později r.1661, Komenský sepsal a vydal spis Die Uralte Christliche Catholische Religion in kurtze Frag und Antwort verfasst. Vor alle Christenmenschen, Alt und Jung, seliglich zugebrauchen. Krátce řečeno Katechismus, kde byla stručně vysvětlena bratrská věrouka. Spisek byl vytištěn v Amsterdamu a sám tiskař Theofil Kopydlanský převlečen za městerského kupce, osobně přivezl celý náklad do Suchdolu. Ubytoval se v hostinci u rychtáře Teltschika a odsud navštěvoval bratry v okolí a distribuoval přivezenou literaturu. Šlo o osobní dar Komenského bratřím na fulnecko, takže se počítal jeden kus jen za 6 slezských trojníků k uhrazení dopravy. Celá akce měla být co nejvíce utajena, aby nezpůsobila nepříjemnosti. Formát byl co nejmenší možný – tzv. dvanáctka 12,5x7,5cm, o 96 stranách na tenkém papíře, věnování bylo zašifrováno do názvů začátečních písmen vesnic, v nichž bratří žili. Všem zbožným, sem a tam rozptýleným KRISTOVÝM ovečkám, zvláště oněm z F., z J., z J., z K., z K., ze S., ze S a ze Z přeji milosti a pokoje Božího skrze Ducha a skropení Kristovou krví. Dedikace odkazuje na obce Fulnek, Jestřábí, Jerlochovice, Kujavy, Kletné, Hl. Životice, Stachovice a Suchdol. Sám autor se podepsal jen JAK. Spolu s katechismy byly přivezeny i zpěvníky, takže bratří byli základní literaturou na nějaký čas dostatečně zásobeni. Rychtář Teltschig, který byl s některými bratřimi pokrevně spřízněn, byl volán před vrchnost k odpovědnosti, ale jako muž u vrchnosti dobře zapsaný, dovedl se vytočit planými výmluvami. Celá akce měla dalekosáhlý význam. R.1671 zanikl sbor ve Skalici, protože protireformační tlak po r. 1670 zesílil i v Uhrách. Martin Schneider převzal po skalických bratřích roli kazatele ale i učitele. Pramenilo to z přirozené potřeby. Martinovi odrůstaly děti: David 16 let, Ezechiel 11, Daniel 9, Paul 7 a v pozdějších letech přibyli další dva Samuel a Timotheus. Toto byl základ jeho školy, kterou si doma zřídil a vyučoval i děti ostatních bratří v Suchdole. Je zaznamenáno v životopisech pozdějších exulantů (např. M.Stach z Mankovic), že rodiče tajných evangelíků úmyslně zatajovali své děti před učiteli, když obcházeli vesnici, aby provedli zápis do školy, aby nebyly ve škole vychovávány katolicky. Vzrůstala tak negramotnost a všeobecná nevědomost. Někteří však své děti učili číst a psát raději doma, aby nemuseli jít se třídou k prvnímu svatému přijímání. Martin Schneider, který byl v té době už jen výminkářem, se stal učitelem a Komenského katechismus učebnicí, kterou jeho žáci uměli nazpaměť. W. Teltschik jej ve své kronice zařazuje mezi první učitele v obci. V tradicích bratrského vzdělávání šel ještě dál. Uvádí se, že svých 5 synů nechal vystudovat v evangelické cizině, čímž se myslí patrně především Slezsko. Lze to těžko pochopit, jak on heretik získal souhlas majitelů panství, kteří to neradi viděli, protože tak přicházeli o pracovní síly. Období vzdělávání jeho synů patří do konce 60. let. Šesté dítě Paul (1655-92) se dokonce už po jeho smrti vydal na studie do Brém na reformovaném gymnáziu(1677-82) a stal se reformovaným farářem ve Schwallenbergu v Dolním Sasku. To jsou informace, plné otazníků, nad kterými nevěřičně kroučíme hlavou. Do závěru života Martina Schneidera patrně patří zpráva „... velmi zestaral, jsa trestán krutým vězením, při čemž často půl a čtvrt roku musel ležet v řetězech, že když v posledních

letech života nemohl chodit, na voze ho vezli do vězení. Vyhrožovali mu mučednickou smrtí, on však zůstal věrný až do konce.“

Dědictví Komenského a Jednoty bratrské uchoval Martin Schneider pro další generace, měl své následovníky, kteří pokračovali v jeho díle a když nadešla příhodná doba, vybudovali křesťanské společenství v nové podobě, které v podobě obnovené Jednoty bratrské odvedla ještě větší dílo, než Jednota stará. Tak se naplnilo prorocké slovo Komenského: „Pro jaký cíl vše činí ten moudrý a dobrý Bůh, jmenovitě, že boří svůj vlastní dům malý, aby místo připravil většímu, boží shnilý a padající, vzdělal jiný pevný, krásný, skvělý a slavný etc., tj. místo malé sobě milé Jednoty, aby vyzdvihl velikou, sobě milejší nejen v celé vlasti, ale po všech národech země...“

Prameny:

- 1) Das grosse Martyr-Buch und Kirchen historien, ArchivUF v Herrnhutu
- 2) 3 životopisné práce Davida Schneidera
- 3) Většina rodopisných údajů je převzata z Teltschikovy kroniky III. díl, Okr.archiv v N.J.
- 4) Moravské Kravařsko
- 5) Tichánek-Šerý: Šlechtická sídla na Novojičínsku, Opava 2003
- 6) G.A.Říčan: Dědictví Komenského na Kravařsku
- 7) G.A.Říčan: Francouzské Martyrologium a Moravští bratři, Křesťanská revue 6/72, s.123